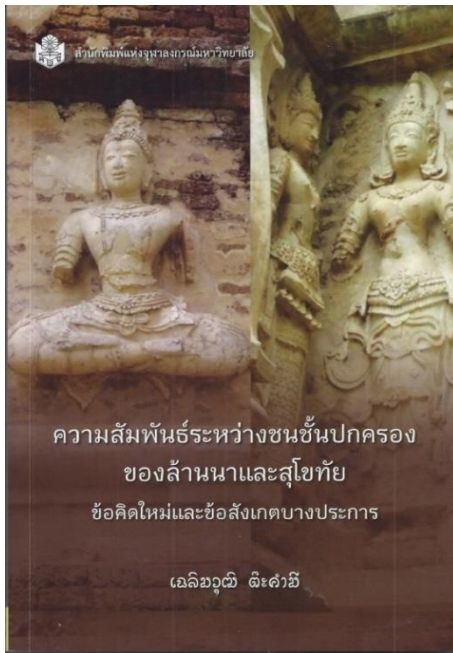

บทวิจารณ์หนังสือ
“ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองของล้านนาและสุโขทัย
ข้อคิดใหม่และข้อสังเกตบางประการ”

สุนิตย์ เหมนิล

อาจารย์ประจำสาขารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (ศูนย์การศึกษาบึงกาฬ)
E-mail: bobo.finance@gmail.com

หนังสือเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองของล้านนาและสุโขทัย ข้อคิดใหม่และข้อสังเกตบางประการ” เป็นผลงานของเฉลิมวุฒิ ต๊ะคำมี จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.2559 มีเนื้อหาจำนวน 192 หน้า จำหน่ายในราคาเล่มละ 220 บาท ลิขสิทธิ์ในหนังสือเป็นของสำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ในระดับชนชั้นปกครองของล้านนาและสุโขทัยในครั้งนี้ ทำให้ทราบว่าในช่วงที่สุโขทัยกำลังจะหมดอำนาจการปกครองในลักษณะรัฐอิสระ ทางเชื้อพระวงศ์พระร่วงสุโขทัยสายหนึ่ง มีความพยายามสร้างพื้นที่ทางการเมืองแห่งใหม่ขึ้นมาทางล้านนาผ่านการสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ในขณะที่อีกสายหนึ่งก็มีการสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติลงไปทางอยุธยา และในเวลาต่อมาต่างฝ่ายต่างช่วงชิงพื้นที่ทางการเมืองภายในสุโขทัย โดยมีล้านนาและอยุธยาช่วยหนุนอยู่คนละฝ่าย แต่ผลสุดท้ายทางฝ่ายที่สัมพันธ์กับอยุธยาสามารถมีอำนาจเหนือกว่าคว้นสุโขทัยได้อย่างสำเร็จ” ทั้งหมดเป็นข้อความหนึ่งจากบทสรุปท้ายเล่มของหนังสือ “ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองของล้านนาและสุโขทัย ข้อคิดใหม่และข้อสังเกตบางประการ” เป็นผลงานของ เณริณวุฒิ ต๊ะคำมี (นักวิชาการค้นคว้าอิสระรุ่นใหม่) สำเร็จการศึกษาในแขนงวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เนื้อหาในหนังสือผ่านการศึกษาและค้นคว้าจากผู้เขียนมาเป็นอย่างดี เห็นได้จากเนื้อหาและแหล่งข้อมูลที่ผู้เขียนได้นำมาอ้างอิงมีทั้งเอกสารที่ยังไม่มีการจัดพิมพ์เผยแพร่ เช่น คัมภีร์ใบลาน ส่วนเอกสารที่มีการจัดพิมพ์เผยแพร่แล้ว เช่น หนังสือ งานวิทยานิพนธ์ จารึก พระราชพงศาวดาร ตลอดจนบทความในวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การนำเสนอเนื้อหาเป็นไปในรูปแบบของการวิเคราะห์ เชื่อมโยง ตีความจากหลักฐานและเอกสารต่างๆ ทำให้เนื้อหามีความน่าสนใจและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

จุดสนใจของหนังสือเล่มนี้น่าจะเริ่มตั้งแต่ “ปกและชื่อหนังสือ” ที่ผู้เขียนสามารถออกแบบได้อย่างโดดเด่น (ภาพประติมากรรมปูนปั้น ภาพเทวตา วัดโพธารามมหาวิทยาลัย (วัดเจ็ดยอด) จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งดาร์ให้สร้างโดยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์แห่งราชวงศ์มังรายเชียงใหม่) มีอัตลักษณ์เฉพาะตนและสามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างล้านนากับสุโขทัยแบบที่ไม่ต้องตีความอะไรมากนัก ตลอดจนความสอดคล้องของชื่อหนังสือและเนื้อหาในหนังสือ ซึ่งทำให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนพยายามนำเสนอได้เป็นอย่างดี

ด้านโครงสร้างของหนังสือ ผู้เขียนได้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองของล้านนาและสุโขทัย (2) ความสัมพันธ์ระหว่างท้าวผู้คุมกาม พญาสามฝั่งแกน และพญาไสลือไท (3) ความสัมพันธ์ของชนชั้นปกครองระหว่างล้านนาและสุโขทัยในสมัยพระเจ้าติโลกราช (4) พระมหาเทวีจิริประภา กษัตริย์เชียงใหม่ผู้มีเชื้อสายราชวงศ์พระร่วง และ (5) บทสรุป ถัดมาจะเป็นบรรณานุกรมและ

สิ้นสุดด้วยประวัติผู้เขียน ส่วนในประเด็นการวิจารณ์จะเน้นการวิจารณ์ตามกรอบโครงสร้างและเนื้อหาของหนังสือ ซึ่งแยกออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

เริ่มต้นด้วยส่วนที่ 1 ที่ว่าด้วยเรื่อง **ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองของล้านนาและสุโขทัย** สารสำคัญที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาส่วนนี้ ผู้เขียนได้อธิบายเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองของล้านนาและสุโขทัย ซึ่งมีมาก่อนการรวบรวมบ้านเมืองขึ้นเป็นอาณาจักรหรือก่อนที่จะมีการสร้างเมืองให้เป็นศูนย์กลางการปกครอง โดยในช่วงแรกเป็นความสัมพันธ์ทางมิตรไมตรี หลังจากนั้นพัฒนาเป็นความสัมพันธ์ทางเครือญาติ “ผ่านการแต่งงาน” (ซึ่งแฝงไปด้วยนัยทางการเมือง) นอกจากนั้นผู้เขียนยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองที่ได้ขยายวงกว้างไปยังเมืองที่อยู่ใกล้เคียง คือความสัมพันธ์ระหว่างสุโขทัยกับพะเยา ความสัมพันธ์ระหว่างสุโขทัยกับน่าน และความสัมพันธ์ระหว่างสุโขทัยกับเชียงใหม่ ซึ่งมีลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

ข้อพิจารณาในส่วนที่ 1 คือ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ผู้เขียนควรที่จะมีสาแหรก (โครงสร้างความสัมพันธ์) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองของแต่ละเมืองให้ชัดเจนและครอบคลุมในประเด็นที่ผู้เขียนได้นำเสนอ (ซึ่งผู้เขียนนำเสนอเฉพาะเมืองสุโขทัยกับพะเยาเท่านั้น) กล่าวคือ ควรแสดงสาแหรกแสดงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองของล้านนากับสุโขทัย สุโขทัยกับน่าน สุโขทัยกับเชียงใหม่ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจในความสัมพันธ์ของเมืองต่างๆ ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ถัดมาส่วนที่ 2 ที่ว่าด้วยเรื่อง **ความสัมพันธ์ระหว่างท้าวเย็กมกม พญาสามฝั่งแกน และพญาไสลือไท** สารสำคัญที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาส่วนนี้ ผู้เขียนได้อธิบายเกี่ยวกับท้าวเย็กมกม พญาสามฝั่งแกน และพญาไสลือไท ที่ทั้งสามพระองค์ต่างเป็นพี่น้องร่วมพระราชบิดา กัน กล่าวคือทั้งสามพระองค์เป็นพระราชบุตรของพญาแสนเมืองมา (กษัตริย์ราชวงศ์มังรายเชียงใหม่ ครองราชย์ พ.ศ.1928-1944) แต่ทั้งสามพระองค์ได้เกิดความขัดแย้งกัน สาเหตุเพื่อแย่งชิงและขึ้นครองราชย์ต่อจากพระราชบิดา ความขัดแย้งหลักจะเป็นความขัดแย้งระหว่างท้าวเย็กมกม ซึ่งพระองค์ควรจะได้อขึ้นครองราชย์ต่อจากพระราชบิดา (แต่ไม่ได้) กับพญาสามฝั่งแกน โดยฝ่ายท้าวเย็กมกมนั้นมีพญาไสลือไทจากสุโขทัยให้การสนับสนุนในเรื่องไพร่พลเพื่อช่วยแย่งชิงราชสมบัติแต่ไม่สำเร็จ จนในที่สุดชัยชนะตกเป็นของพญาสามฝั่งแกน ทำให้พระองค์ได้ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังรายเชียงใหม่ (ครองราชย์ พ.ศ.1944-1984) ต่อจากพระราชบิดา ถึงแม้ท้าวเย็กมกมจะประสบกับความพ่ายแพ้ แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่าท้าวเย็กมกม

(เชียงใหม่) มีความสัมพันธ์กับพญาโลลือไท (สุโขทัย) ที่เป็นพันธมิตรกันอย่างเหนียวแน่น

ข้อพิจารณา ผู้เขียนได้อธิบายถึงความพ่ายแพ้ของท้าวยี่กุ่มกามว่า “การพ่ายแพ้ของท้าวยี่กุ่มกาม เป็นเพราะฐานอำนาจของพระองค์ในล้านนามิไม่มาพอ แม้ว่าภายหลังจะได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากพญาโลลือไท ผู้นุชาแล้วก็ตาม” แต่ผู้เขียนไม่ได้อธิบายให้เกิดความชัดเจนว่าเพราะเหตุใด การที่ท้าวยี่กุ่มกามถูกวางพระองค์ให้ขึ้นครองราชย์ต่อจากพระราชบิดา จึงมีฐานอำนาจ (ทางการเมือง) ที่น้อยกว่าพญาสามฝั่งแกน นอกจากนั้นยังพบว่ามีการใช้คำที่ไม่สม่ำเสมอเกี่ยวกับพระนามของ “พญาสามฝั่งแกน” ในหน้า 28 มีทั้ง “พญาสามฝั่งแกน” และ “พญาสามฝั่งแกน” ซึ่งผู้วิจารณ์ให้ความเห็นว่าพระนามที่ถูกนั้นควรจะเป็น “พญาสามฝั่งแกน”

อย่างไรก็ตามผู้วิจารณ์เห็นด้วยอย่างยิ่ง กับคำกล่าวของผู้เขียนในหน้า 85 ซึ่งระบุว่า “...พงศาวดารย่อมมีความคลาดเคลื่อน (เช่นเดียวกับตำนานบางเรื่อง) ด้วยเพราะพงศาวดารสร้างขึ้นโดยการรวบรวมความคิดของคนยุคก่อนผ่านกระบวนการชำระ ซึ่งแฝงไปด้วยนัยทางการเมือง การคัดเลือกข้อมูลอาจผันแปรไปตามจุดประสงค์ของการชำระสละวง” สะท้อนให้เห็นว่าพงศาวดาร ตำนาน (บางเรื่อง) ตลอดจนงานเขียนทางด้านประวัติศาสตร์อื่นๆ ย่อมมีความคลาดเคลื่อนบ้างไม่มากก็น้อย

เนื้อหาในส่วนที่ 3 ที่ว่าด้วยเรื่อง **ความสัมพันธ์ของชนชั้นปกครองระหว่างล้านนาและสุโขทัยในสมัยพระเจ้าติโลกราช** สาระสำคัญที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาส่วนนี้ ผู้เขียนได้อธิบายเกี่ยวกับพระเจ้าติโลกราชที่พระองค์สามารถขึ้นครองราชย์ (กษัตริย์ราชวงศ์มังรายเชียงใหม่ ครองราชย์ พ.ศ.1984-2030) ต่อจากพระราชบิดา (พญาสามฝั่งแกน) โดยได้รับการสนับสนุนจากพระราชมารดา (แม่พระพิลก-อภิเชษฐสมรสกับพญาสามฝั่งแกน ก่อนหน้า พ.ศ.1952) ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วพระเจ้าติโลกราช เป็นพระราชบุตรองค์ที่หกของพญาสามฝั่งแกน นับว่าห่างไกลจากราชบัลลังก์อยู่พอสมควร แต่การได้รับการสนับสนุนจากพระราชมารดาผนวกกับการเตรียมการเพื่อแย่งชิงราชบัลลังก์ได้เป็นอย่างดี จึงสามารถยึดอำนาจและขึ้นครองราชย์ได้เป็นผลสำเร็จ

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้กล่าวถึง “พระนามของพระเจ้าติโลกราช” ก่อนการสถาปนาราชภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ คือ “พิลก” ไม่ใช่ “ติโลก” ซึ่งผู้เขียนอธิบายว่าคำว่า “ลก” เป็นคำโบราณที่แปลว่า “หก” หรือในกรณีนี้แปลว่าบุตรชายคนที่ 6 ส่วนคำว่า “ติโลก” หรือ “ติโลกราช” นั้นแปลว่า “สามโลก” หรือพระเป็นเจ้าแห่งสามโลก แสดงให้เห็นว่าการเรียกพระนามพระองค์ว่า “ลก” ก่อนขึ้นครองราชย์ และ “ติโลก” หลังจากการเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกันอย่างแน่นอน

ข้อพิจารณาในประเด็นนี้ คือ การนำเสนอข้อมูลบางส่วนไม่ชัดเจน โดยเฉพาะในหน้า 137-138 ที่ผู้เขียนอธิบายว่า “พระเจ้าติโลกราชกับพระสังฆราชเจ้าเมืองพิจอาจเสด็จมาพะเยาตามคำกราบบังคมทูลของเจ้าพันหลวงก็เป็นได้ หรือทั้งพระเจ้าติโลกราชและพระสังฆราชเจ้าเมืองพิจอาจไม่ได้เสด็จมาฟังธรรมไกลถึงเมืองพะเยาก็เป็นได้ด้วยเช่นกัน...ซึ่งเรื่องนี้คงต้องขอยกไว้ให้ท่านอื่นที่สนใจได้ค้นคว้าต่อไป” ซึ่งเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่คลุมเครือ ทำให้ผู้อ่านเกิดความสับสนและยากที่จะทำความเข้าใจ หรือแม้แต่เกิดคำถามที่ว่า “ผู้เขียนต้องการนำเสนออะไร” ในเนื้อหาดังกล่าวนั้น

และสุดท้ายเป็นส่วนที่ 4 เรื่อง พระมหาเทวีจิริประภา กษัตริย์เชียงใหม่ผู้มีเชื้อสายราชวงศ์พระร่วง ผู้เขียนได้อธิบายว่าในประเด็นนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าต่อยอดจากที่ “อาจารย์พิเศษ เจียจันทร์พงษ์” ได้เปิดประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง “พระมหาเทวีจิริประภา กับสมเด็จพระไชยราชา” ว่าทั้งสองพระองค์น่าจะมีความสัมพันธ์กันในทางเครือญาติ จึงเป็นที่มาของการศึกษาต่อยอดในประเด็นนี้ ส่วนเนื้อหาที่ผู้เขียนได้อธิบายในส่วนสุดท้ายนี้ ประกอบด้วย สถานภาพของพระนางจิริประภา ก่อนขึ้นครองราชย์ ความสัมพันธ์ของพระนางกับบุคคลในเชื้อพระวงศ์เชียงใหม่ ฐานอำนาจที่ผลักดันพระนางขึ้นสู่ราชบัลลังก์ ตลอดจนการขึ้นครองราชย์ของพระมหาเทวีจิริประภา ทั้งนี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าจากการที่พระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ราชวงศ์มังรายเชียงใหม่ นั้น ซึ่งเป็นกษัตริย์พระองค์แรกในประวัติศาสตร์การขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์ราชวงศ์มังราย เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าอำนาจที่สนับสนุนตำแหน่งพระองค์คงจะมีมากอยู่พอสมควร

ข้อควรพิจารณา สิ่งหนึ่งที่ขาดหายไปในประเด็นนี้ คือ สาเหตุ (โครงสร้าง) ความสัมพันธ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกรณีของ “ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหาเทวีจิริประภา (กษัตริย์ราชวงศ์มังรายเชียงใหม่ ครองราชย์ พ.ศ.2088-2089) กับพระไชยราชา (กษัตริย์ราชวงศ์สุพรรณภูมิ (อยุธยา) ครองราชย์ พ.ศ.2077-2089)” ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก เนื่องจากผู้เขียนให้น้ำหนักความสัมพันธ์ของทั้งสองพระองค์มากพอสมควร (ประเมินจากพื้นที่บนหน้าเอกสาร) แต่ปรากฏเพียงการอธิบายถึงความสัมพันธ์เท่านั้น ซึ่งผู้วิจารณ์ให้ความเห็นว่า ถ้าหากผู้เขียนเพิ่มสาเหตุความสัมพันธ์ของทั้งสองพระองค์ว่า ทั้งสองพระองค์มีความสัมพันธ์กันอย่างไร จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้น

โดยภาพรวมแล้ว จากการที่ผู้วิจารณ์ได้อ่านและศึกษาเนื้อหา ขอให้มีความเห็นว่าหนังสือเล่มนี้มีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองของล้านนาและสุโขทัยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้เขียนได้นำเสนอ

เนื้อหา (ส่วนใหญ่) ได้อย่างชัดเจนและครอบคลุมในหลากหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ดังกล่าว รวมทั้งการที่ผู้เขียนได้นำเสนอข้อคิดและข้อสังเกตใหม่ๆ เพิ่มเติมจากงานเขียนที่ผ่านมาทำให้หนังสือเล่มนี้มีเสน่ห์ยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้รับข้อมูลที่หลากหลายและรอบด้าน แต่อย่างไรก็ตาม กรณีที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงพระนามของกษัตริย์หลายพระองค์ ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก จึงอาจทำให้ผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานมาก่อน เมื่ออ่านแล้วอาจเกิดความสับสน ซึ่งจะส่งผลต่อการทำความเข้าใจในเนื้อหาในภาพรวมอยู่พอสมควร

มุมมองของผู้วิจารณ์ต่อผู้เขียน จากการที่ได้ศึกษาผลงานและประวัติของผู้เขียนมาเบื้องต้น ทราบว่าผู้เขียนเป็นนักวิชาการรุ่นใหม่ (ด้านประวัติศาสตร์) ที่มีความขยัน ตั้งใจ และมีความวิริยะอุตสาหะ ซึ่งถือว่าเป็นคนรุ่นใหม่ที่น่าจะไปได้ไกลทางวิชาการของไทยคนหนึ่งหากสามารถ “รักษามาตรฐานเดิม และเพิ่มมาตรฐานใหม่” ทางวิชาการให้กับตนเอง

บรรณานุกรม

เฉลิมวุฒิ ต๊ะคำมี. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองของล้านนาและสุโขทัย ข้อคิดใหม่และข้อสังเกตบางประการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย